

3

Brangusis skaitytojau! Jūs jau tikriausiai atkreipėt dėmesį, kad paskutinius metus tarnaujantis karys Ivanas Čonkinas buvo mažo ūgio, kreivų kojų ir dar raudonomis ausimis. Ir kokia nevykusi figūra! – pasipiktinsit jūs. – Kur čia pavyzdys jaunajai kartai? Ir kur autorius matė tokį „herojų“? O aš, autorius, priremtas prie sienos ir sučiuptas, kaip sakoma, už rankos, turėsiu pripažinti, kad niekur aš jo nesu matęs, prasimaniau visiškai ne dėl pavyzdžio, o šiaip – iš neturėjimo ką veikti. Tarkim, tai tiesa, – sakysit jūs nepatikliai, – tačiau, kam gi prasimanyti? Nejaugi autorius negalėjo gyvenime parinkti tikrą karį – karžygį, aukštą, gražaus stoto, drausmingą, mokomojo-kovinio ir politinio pasiruošimo pirmūną? Aišku, galėjo, tik kad nesuspėjo. Visus pirmūnus išgrobstė, o man, va, liko tik Čonkinas. Iš pradžių nusimaniau, paskui su tuo susitaikiau. Knygos herojus tarytum kūdikis – koks atsirado, toks ir yra, juk nemesi pro langą. Kitų vaikai galbūt ir geresni, ir protingesni, o savas vis vien visų brangiausias todėl, kad savas.

Ankstesnėje Čonkino biografijoje nebuvo tokių jau ryškių puslapių, kuriais būtų verta patraukti jūsų dėmesį, tačiau paskirti bent porą žodžių tam, iš kur jis kilęs, kaip gyveno ir kuo anksčiau vertėsi, lyg ir reikėtų.

Taigi viename Pavolgio kaime kitados gyveno tokia Marjana Čonkina, moteris paprasta, našlė. Jos vyras Vasilijus Čonkinas žuvo keturioliktais metais per imperialistinį karą, kuris, kaip žinoma, virto pilietiniu karu ir truko labai ilgai. Tuo metu, kai prie Caricyno vyko mūšiai, kaimas, kuriame gyveno Marjana, atsidūrė karo kelių kryžkelėje, per jį ėjo tai raudonieji, tai baltieji, o erdvus bei tuščias Marjanos namas patiko ir tiems, ir aniems. Kitados Marjanos name visą savaitę buvo apsistojęs tūlas poručikas Golicynas, kažkuo neaiškiai susijęs su garsiąja rusų kunigaikščių gimine. Paskui jis iš to kaimo išvyko ir tikriausiai pamiršo jį, užtat kaimas jo nepamiršo. O kai po

metų, gal ir daugiau (niekas neskaičiavo), Marjanai gimė sūnus, kaime ėmė juokauti, jog be kunigaikščio dalyvavimo čia neapsieita. Tiesa, tuo dar buvo įtariamas ir vietinis piemuo Serioga, bet šis ryžtingai išsigynė.

Sūnui Marjana parinko Ivano vardą, o tėvavardį suteikė pagal žuvusį vyrą – Vasiljevičius.

Pirmuosius šešerius metus, kurie Ivanui nepaliko jokių atsiminimų, gyveno jis skurdžiai. Motina buvo silpnos sveikatos, ūkį visiškai apleido, gyveno kaip pakliuvo misdama duona bei vandeniu ir paskendo upėje. Žiemos pradžioje nuėjo prie Volgos skalauti skalbinių ir įlūžo. Būtent nuo to laiko ir prasideda pirmieji Čonkino atsiminimai apie save ir supantį pasaulį.

Ivanas neliko vienas, jį priglaudė bevaikiai kaimynai, bendrapavardžiai, gal net ir giminaičiai, – Čonkinai. Jie daugelį metų neturėjo vaikų, jau net mąstė, ar nepasiimti iš prieglaudos, o čia štai tokia proga pasitaikė. Čonkiną aprenė, apavė, o kai kiek paūgėjo, ėmė pratinti prie ūkio. Tai šieną pasiųs vartyti, tai bulves rūsyje perrinkinėti, tai dar kokių ūkio darbų dirbti. Dėl to patys ir nukentėjo.

Visiems žinomais laikais kaime imta ieškoti buožių, tik nė vieno negalėjo rasti. O buvo įsakyta būtinai surasti, kad ir dėl pavyzdžio. Tada rado Čonkinus, kurie esą išnaudoję svetimą, be to, dar ir vaikų darbą. Čonkinus ištrėmė, o Ivanas pateko į vaikų namus, kur jį ilgiau nei dvejus metus kankino mokydami aritmetikos. Iš pradžių jis visa tai kantriai kentė, bet kai buvo prieita prie sveikų skaičių dalybos su liekana, neištvėręs spruko į gimtąjį kaimą.

Tuo tarpu jis jau kiek paaugo ir atsirado jėgų užveržti pakinktų diržą. Davė jam arklį ir pasiuntė dirbti į prekinę karvių fermą. Tačiau, nepamiršdami aukštos Čonkino kilmės, vis sakydavo:

– Kunigaikšti, pasikinkysi Keršį, vežiosi mėšlą.

Armijoje jo taip nepravardžiavo, nes nežinojo tokios pravardės, o jo povyzoje nebuvo nieko kunigaikštiška. Bataliono vadas Pachomovas, pirmą kartą pamatęs Čonkiną, iškart nemąstydamas nusprendė:

– Į arklidę.

Kaip tarė, taip ir prilipo. Arklidė Čonkinui buvo pati tinkamiausia vieta. Nuo to laiko jis visada vadeliojo arklį – vežiojo į virtuvę malkas ir bulves. Prie tarnybos greitai prisitaikė ir netruko suvokti pagrindines jos taisykles, kaip antai: „Kareivis miega – tarnyba eina“, „Niekad neskubėk vykdyti užduoties, ją gali ir atšaukti“ ir t. t. ir pan.

Ir nors per visus tarnybos metus jis, kitaip nei bendraamžiai, netapo nei mechaniku, nei motoristu, Čonkinas savo gyvenimu būtų buvęs visiškai patenkintas, jeigu ne viršila. Jo nesiūsdavo budėti, nevertė plauti grindų kareivinėse, atleido nuo rikiuotės pratybų.

Jis net kareivinėse beveik nebūdavo, žiemą paprastai nakvodavo virtuvėje, o vasarą – arklidėje ant šieno.

Kadangi buvo susijęs su virtuve, maitinimą gaudavo pagal normą Nr. 5, tai yra, pagal skraidymo tarnybų normą. Tik nuo vienos visuotinės pareigos nebuvo atleistas – nuo politinių mokymų.

4

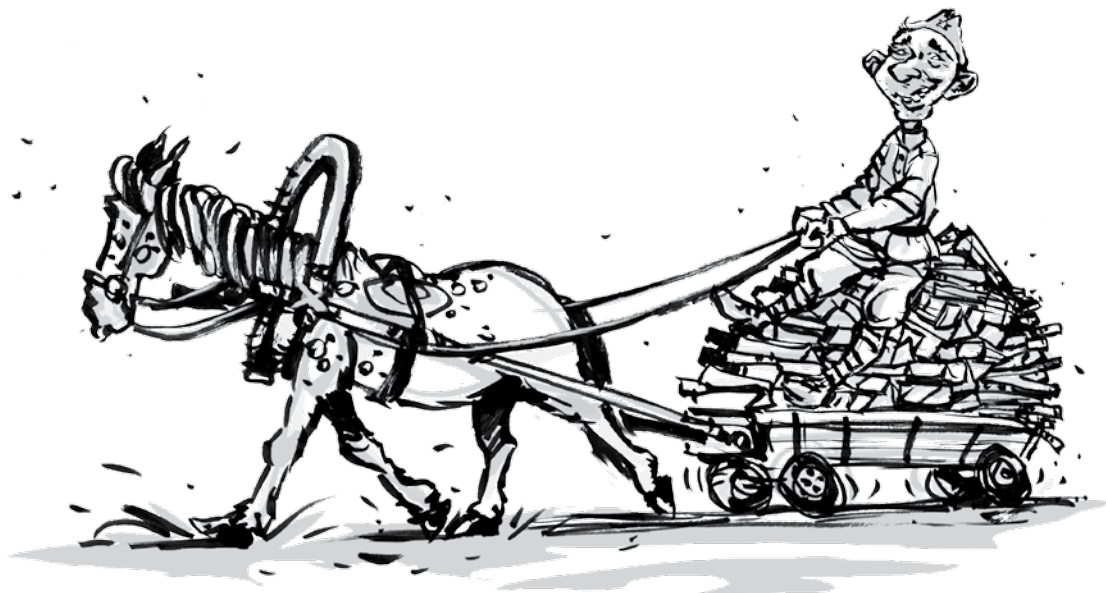
Vasarą geru oru politiniai mokymai paprastai vykdavo ne patalpose, o nedidelės giraitės pakraštyje, nuošaliau nuo karinio miestelio. Čonkinas, kaip visada, pavėlavo, bet šį sykį ne dėl savo kaltės. Iš pradžių jį auklėjo viršila, tada paskutinę akimirką virėjas Šurka pasiuntė į sandėlį atvežti kruopų. Sandėlininko nebuvo sandėlyje, jo beieškant teko lakstyti po visą miestelį. Kai Čonkinas su savo kinkiniu pagaliau atvažiavo į giraitę, visi jau buvo susirinkę. Čonkinui pasirodžius, mokymų vedėjas vyresnysis politvadovas* Jarcevas ironiškai pašmaikštavo, esą, jeigu jau Čonkinas pasirodęs, vadinasi, dabar viskas gerai – galima pradėti.

Kariai įsitaisė nedidelėje pievelėje aplink platų kelmą, ant kurio sėdėjo vyresnysis politvadovas Jarcevas.

Čonkinas išžabojo arklį ir pririšo netoliese prie medžio, kad galėtų pešti žolę, o sau pasirinko vietą karių priešakyje, kuo toliau nuo mokymų vedėjo. Jis atsisėdo, parietė po savimi kojas ir tik tada apsidairė. Ir tuoj pat suprato išsirinkęs pačią netinkamiausią vietą. Šalia jo, spoksodamas pašaiptomis žydromis akimis, sėdėjo mirtinas jo priešas Samuškinas. Tas niekad nepraleisdavo progos iškrėsti Čonkinui kokią nors šunybę:

* Politvadovas – politinis vadovas (red.past.).

valgykloje įmaišydavo druskos į cukrų, naktį kareivinėse (tais retais atvejais, kai Čonkinui visgi tekdavo ten nakvoti) pririšdavo kelnes prie palaidinės ir dėl to Čonkinas pavėluodavo į rikiuotę. O kartą Samuškinas įtaisė Čonkinui „dviratį“ – miegančiam į kojų tarpupirščius įspraudė popieriaus skiautelių ir padegė. Už tai gavo du kartus be eilės budėti, o Čonkinas tris paras šlubavo.

Pamatęs Samuškiną Čonkinas suvokė geriau jau būtų atsisėdęs į skruzdėlyną, nes iš žaismingos Samuškino nuotaikos iškart suprato – iš jo nėra ko nors gera tikėtis.

Nagrinėjo temą „Raudonosios armijos kario moralinis veidas“. Vyresnysis politvadovas Jarcevas iš gulėjusio ant kelių didelio geltono portfelio išsitraukė konspektą, pasklaidė jį, trumpai priminė kariams, kas nagrinėta per praėjusius mokymus, ir paklausė:

– Kas nori atsakinėti? Čonkinas? – nustebo jis pamatęs Čonkiną besimuistant.

Čonkinas atsistojo, patempė palaidinę žemyn po diržu ir, mindžikuodamas nuo kojos ant kojos, išžiūrėjo Jarceviui į akis. Taip jie spoksojo vienas į kitą gana ilgai.

– Na, tai ko gi neatsakinėjat? – neišlaikė Jarcevas.

– Nepasiruošiau, drauge vyresnysis politvadove, – neryžtingai sumurmėjo Čonkinas nudelbdamas akis.

– Tai kodėl gi kėlėte ranką?

– Aš nekėliau, drauge vyresnysis politvadove, aš vabalą gaudžiau. Man Samuškinas vabalą už apykaklės užmetė.

– Vabalą? – pikta lemiančiu balsu pasitikslino Jarcevas. – Jūs ką, drauge Čonkinai, mokytis čia atėjot ar vabalų gaudyti?

Čonkinas tylėjo. Vyresnysis politvadovas atsistojo ir susijaudinęs ėmė vaikštinėti po pievelę.

– Mes su jumis, – pradėjo jis lėtai rinkdamas žodžius, – nagrinėjame labai svarbią temą „Raudonosios armijos kario moralinis veidas“. Jūs, drauge Čonkinai, politiniu pasirengimu atsiliekat nuo daugumos kitų karių, kurie atidžiai klauso vadovo per politinius mokymus. O juk ne už kalnų inspekcinis patikrinimas. Ką jūs į jį atsinešit? Beje, ir jūsų drausmė todėl šlubuoja. Praėjusį kartą, kai aš budėjau dalinyje, jūs nėjote į mankštą. Štai konkretus pavyzdys, kaip menkas politinis pasirengimas veda į tiesioginį karinės drausmės pažeidimą. Sėskitės, drauge Čonkinai. Kas nori atsakinėti?

Ranką pakėlė skyrininkas Balašovas.

– Štai, – tarė Jarcevas, – draugas Balašovas kažkodėl visada pirmasis kelia ranką. Ir jo malonu klausytis. Ar paruošėt konspektą, drauge Balašovai?

– Paruošiau, – kukliai, bet oriai atsakė Balašovas.

– Žinau, kad paruošėt, – tarė Jarcevas su neslepia meile žvelgdamas į Balašovą. – Atsakinėkite.

Vyresnysis politvadovas vėl atsisėdo ant kelmo ir užsimerkė norėdamas iš anksto parodyti, kokį neapsakomą pasitenkinimą jam suteiks aiškus ir teisingas Balašovo atsakymas.

Balašovas atsivertė užrašų sąsiuvinį storais viršeliais ir ėmė skaityti garsiai, išraiškingai, neįterpdamas nė vieno savo žodžio.

Kol jis atsakinėjo, kariai veikė kas ką norėjo. Vienas, pasislėpęs už kito nugaros, smaginosi skaitydamas „Madam Bovari“, dviese žaidė „Jūrų mūšį“. Čonkinas leidosi į apmąstymus. Mintys jo buvo įvairios. Atidžiai stebėdamas gyvenimą, tirdamas jo dėsnius, pastebėjo, jog vasarą paprasta būna šilta, o žiemą šalta. „O štai, jeigu būtų atvirkščiai, – mąstė jis, – vasarą šalta, o žiemą šilta, tai tada vasara vadintųsi žiema, o žiema vadintųsi – vasara“. Paskui jam atėjo į galvą kita mintis, dar svarbesnė ir įdomesnė, tik jis čia pat pamiršo, apie ką ji, ir niekaip negalėjo prisiminti. Ir mintis apie prarastą mintį kankino